

ODTWORZONE CHORĄGWIE GRUNWALDZKIE W FIGURKACH CYNOWYCH

Fot. 1 Scenka ze zbiorów autora (figurki z oficyn Stoll-Zinfiguren, Wolfganga Friedricha oraz Ludwiga Franka)

wstęp

Kolekcjonowanie cynowych figurek płaskich to w Polsce zajęcie niszowe, mimo, że ich rodowód można datować od lat 30 ubiegłego wieku, kiedy ustalono obowiązującą skalę 30 mm. Działalności pojęła się też przedwojenna, rodzima firma MARS ale bez sukcesu. Dlatego skazani jesteśmy na zagraniczne oficyny wydawnicze (tak oficjalnie nazywa się wytwórców figurek płaskich) - niemieckie, francuskie, szwedzkie a także rosyjskie.

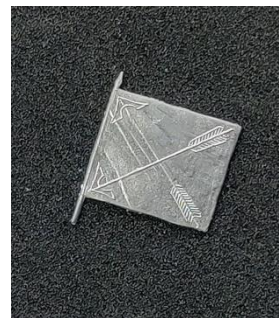
Polonika czyli tematy związane z naszą historią zostały uwiecznione w kilku epokach. Poza drobnymi epizodami jak Legnica czy Powstanie kościuszkowskie, najliczniej reprezentowana jest epoka napoleońska przez figurki z czasów Księstwa Warszawskiego – piechota, ułani, Szwoleżerowi Gwardii i oczywiście Król Józef Poniatowski w wersji od stroju balowego do skoku w nurt Elstery. Drugą epoką są czasy Sobieskiego reprezentowane przez naszą skrzydlatą husarię w wielu edycjach a także sztab Sobieskiego, pancernych czy piechotę wybraniecką.

Wreszcie trzecią epoką z polonikami, którą fascynują się zbieracze to czasy bitwy pod Grunwaldem. Niniejsze rozważania chciałem poświęcić figurkom z tej epoki a dokładnie Banderii. Kolekcja rozpoczęła się w okresie dwudziestolecia międzywojennego i stale rozrasta się poprzez dodawane nowe zestawy. Oczywiście prym wiodą oficyny niemieckie i narracja jest zgodna z wyobrażeniami naszych zachodnich sąsiadów. Oprócz figurek rycerzy niemieckich mamy również rycerstwo polskie, litewskie, ruskie czy Tatarów. Grawerowane są również odpowiednio sławne epizody z przebiegu bitwy, jak upadek z koniem chorążego Królestwa Polskiego - Marcina z Wrocimowic czy scena wręczenia nagich mieczy przed bitwą. Przede wszystkim jednak mamy próby zilustrowania całej banderii wedle Banderia Prutenorum Długosza.

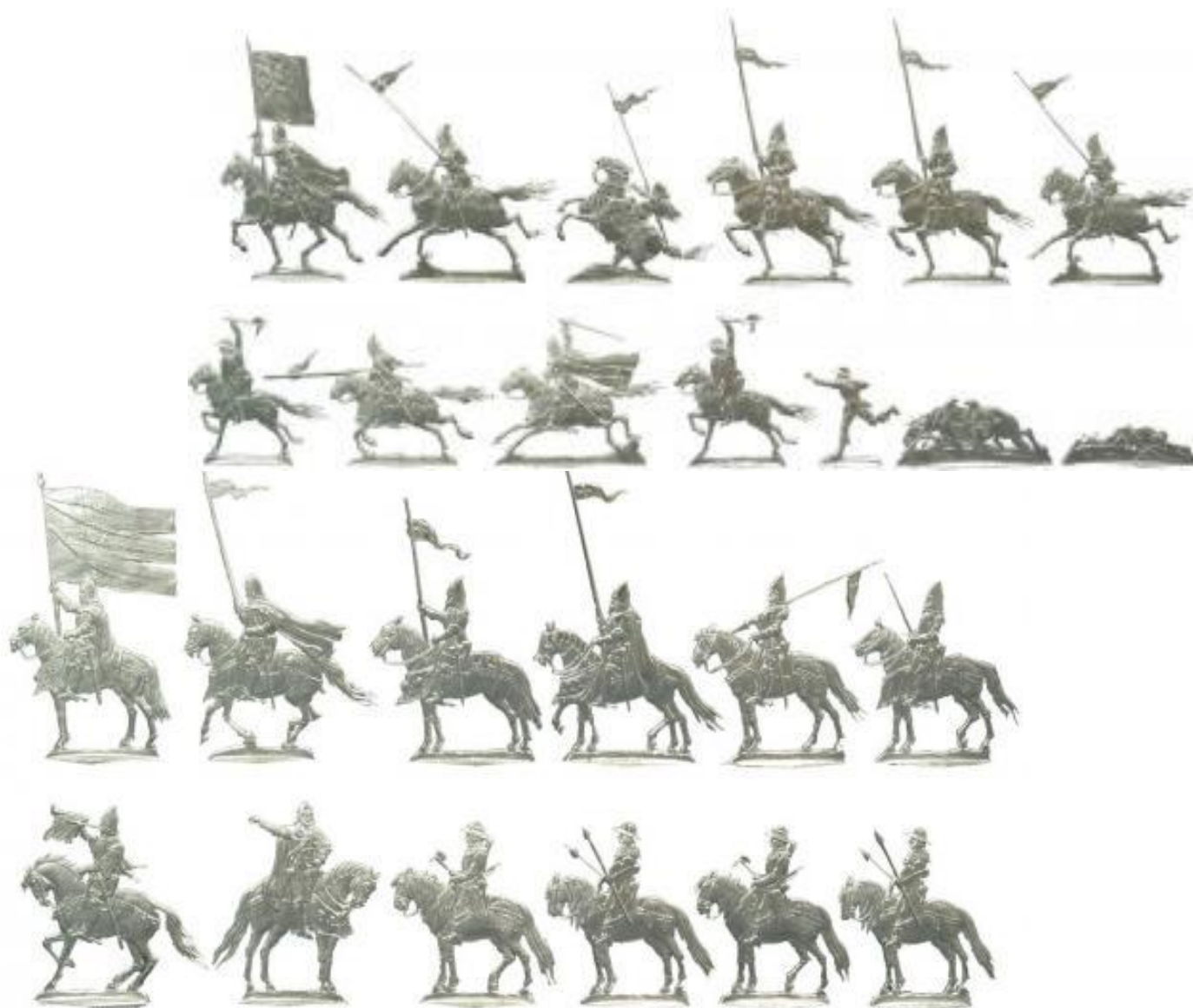
część pierwsza - chorągwie krzyżackie

Pierwsza, piękna seria ilustrująca batalię grunwaldzką, dzieła najslawniejszego grawera międzywojnia, Ludwiga Franka, składająca się z grupy rycerstwa niemieckiego z wielkim mistrzem Ulrykiem von Jungingenem oraz rycerstwa polsko-rusko-litewskiego z królem Władysławem Jagiełło,

zilustrowała tylko proporce królewskie oraz Chorągiew Główną Zakonu i Chorągiew Komturstwa i Miasta Pokrzywna/Engelsburg (pięknie pomalowane przez sławnego przedwojennego malarza figurkowego Vladimir'a Douchkina (dzisiaj na aukcjach, olejno malowane przez niego figurki są rozchwytywane). Następnie wydano całą serię samych sztandarów z drzewcem, jedynie do ewentualnego „przylutowania” odpowiedniej figurze konnego rycerza. Ograniczono się jednak tylko do strony krzyżackiej.

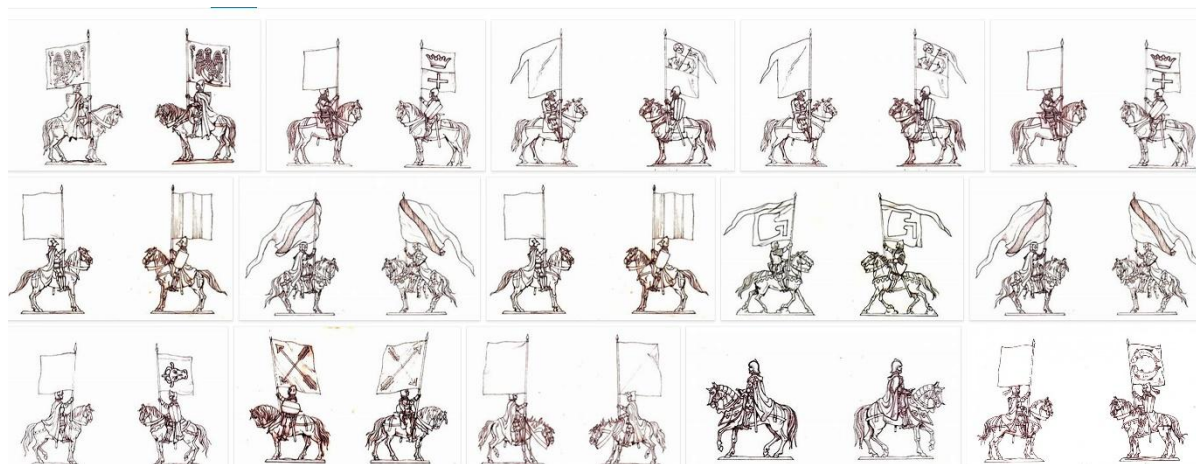

Fot. 2 Po prawej wspomniany przykład samego sztandaru do połączenia z wybranym rycerzem..

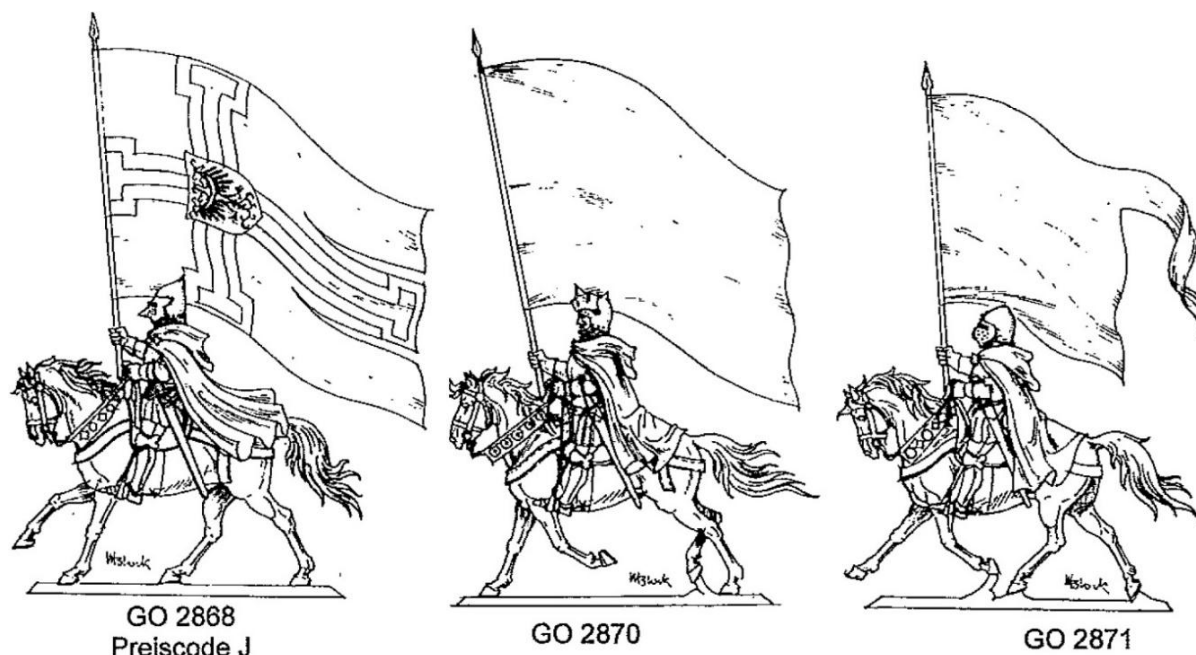
Fot. 3, Fot. 4 Zestawy z Wielkim Mistrzem i Chorągwią Wielkiego Mistrza wraz rycerstwem zakonnym w wersji spoczynku i w galopie z chorągwią Pokrzywna/Engelsberg, wykonane przez Ludwiga Franka - proszę zwrócić uwagę, że czasem konie mają więcej nóg w celu urozmaicenia ewentualnej dioramy (przy identycznym odlewie po odcięciu innej pary nóg dostajemy różne w odbiorze figurki)

Ponieważ temat cieszył się powodzeniem, kolejni grawerzy zaczęli dokładać swoje „cegielki”. Wymienić należy przede wszystkim oficynę Schmalkalder-zinnfiguren, dla której pracowali tacy grawerzy jak Peter Ewald Kovar, Karl-Werner Rieger czy Regina Sonntag. Na podstawie rysunków Karla Heinrichsena, wykonali prawie wszystkie chorągwie Zakonu Krzyżackiego – w sumie 40 figurek (mniej niż w Banderii ponieważ niektóre chorągwie się powtarzały) wraz z postacią Wielkiego Mistrza Zakonu. Wszystkie figurki chorążych, pięknie osadzone na koniach wraz z odpowiednimi detalami z epoki.

Fot. 5 Rysunki do kolekcji Schmalkandr – zinnfiguren

Kolejna oficyna, która próbowała swych sił to „GO international” małżeństwa Goldberg. Wydali serię Grunwald-Tannenberg Deutscher Orden grawerowaną przez Reginę Sonntag na podstawie rysunków Martina Block. Wydawca podszedł jednak inaczej do tematu. Sztandary są duże i gładkie, z możliwością przycięcia i pomalowania dowolnej chorągwi z Banderii Prutenorum. Wyjątek stanowi jedynie Chorągiew Zakonu prowadzona przez marszałka Fryderyka von Wallenrod. Figurki są jednak trochę większe, tak jakby nie trzymały skali.

Fot. 6

Inny wydawca, Alexander Wilken, zilustrował scenę wręczenia dwóch mieczy królowi Jagielle ale temat sztandarów pominął (patrząc na interpretację sceny to wątpliwości wzbudza pieszy Król Jagiełło przed przemawiającym krzyżackim postem a postąńcy szczeciński i śląski tylko asystują..)

HS 1401 Sö
6,00 €

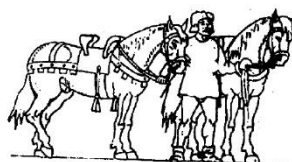
HS 1402 a Sö
König Jagiello v. Polen

HS 1402 b Sö

HS 1402 c Sö

HS 1403 a Sö
Gesandte des Deutschen Ordens

HS 1403 b Sö

Fot. 7 Scenka wg. interpretacji Alexandra Wilkena

Fot. 8 Scenka wg. interpretacji autora

(Figurki Alexandra Wilkena, Jagiełło z oficyny Stoll-Zinnfiguren, chorągwy z proporcem królewskim oraz Witold według Ludwika Franka)

Fot. 9 Sił też próbowała francuska oficyna SEGOM pani Sophie Barrière, która w serii No30 – „Wielkich Sztandarów Średniowiecza”, uwieczniła Chorągiew Wielkiego Mistrza w ujęciu ¾.

W 2009 roku, przed okrągłą rocznicą 600-lecia batalii grunwaldzkiej, Stowarzyszenie niemieckich zbieraczy zaproponowało wydanie całej serii sztandarów we współpracy ze stroną polską. Jednak Muzeum Bitwy pod Grunwaldem, do którego się zwrócili, nie przejawiało większego zainteresowania.

W związku z tym, najbardziej obecnie uznany wydawca i grawer, Wolfgang Friedrich podjął się samodzielnie tematu wydając jubileuszową serię składającą się z 6 figurek chorążych (oraz dodatkowo jeszcze dwóch - rok później) oraz 23 figurki w bitewnych pozach. W tych grupach wygrawerowano 3 sztandary strony zakonnej – Brandenburga, Księcia Szczecińskiego Kazimierza V oraz Chorągiew Zakonu. Sztandary są prawidłowo narysowane i w dobrej proporcji. Dodatkowo może zachwycić niesamowicie czysty grawerunek i odlew praktycznie nie wymagający odcięcia nadlewów (większość figurek wymaga tego zabiegu) mimo wielu drobiazgowych detali uzbrojenia i stroju jak np. średniowieczne ostrogi.

Fot. 10 Figurki do ekspozycji pomalował techniką akrylową, obecnie najstawniejszy malarz figurkowy - Jork Hensel

Fot. 10

Po prezentacji różnych oficyn zajmujących się tematem bitwy pod Grunwaldem (Tannenberg w opisie niemieckim) czas na ich porównanie w stosunku do naszej wiedzy opartej na „Odtworzonych Chorągwiach Grunwaldzkich w Zamku Królewskim na Wawelu”, opartych na miniaturach Stanisława Durinka wykonanych w latach 1447-1448 do dzieła Jana Długosza - Banderii Prutenorum.

1. Wielki Mistrz Zakonu

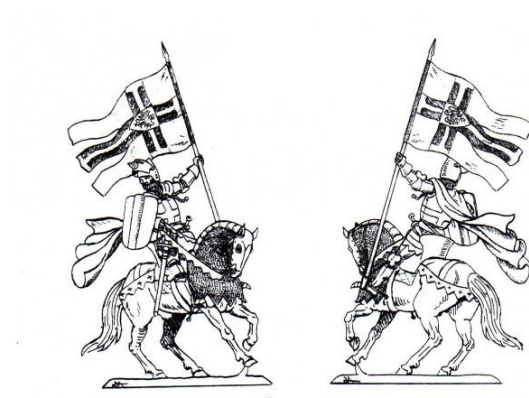
Fot. 11, Fot. 12

Po lewej wersja Wolfganga Friedricha, uwagę zwraca scena śmierci zadana nie z rąk matejkowskich piechurów czy w pojedynku z Dobiesławem z Oleśnicy a bronią niehonorową - bełtami z kusz..

Fot. 13 Po prawej Ulryk von Jungingen z heroldem, w wersji Ludwiga Franka.

2. Chorągiew Wielkiego Mistrza Zakonu

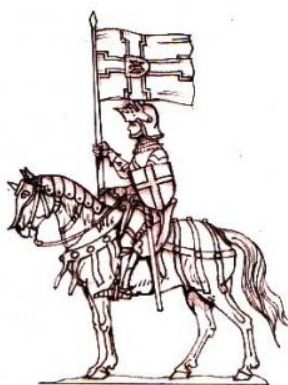

Fot. 14 Rysunek grawera Wolfganga Friedricha

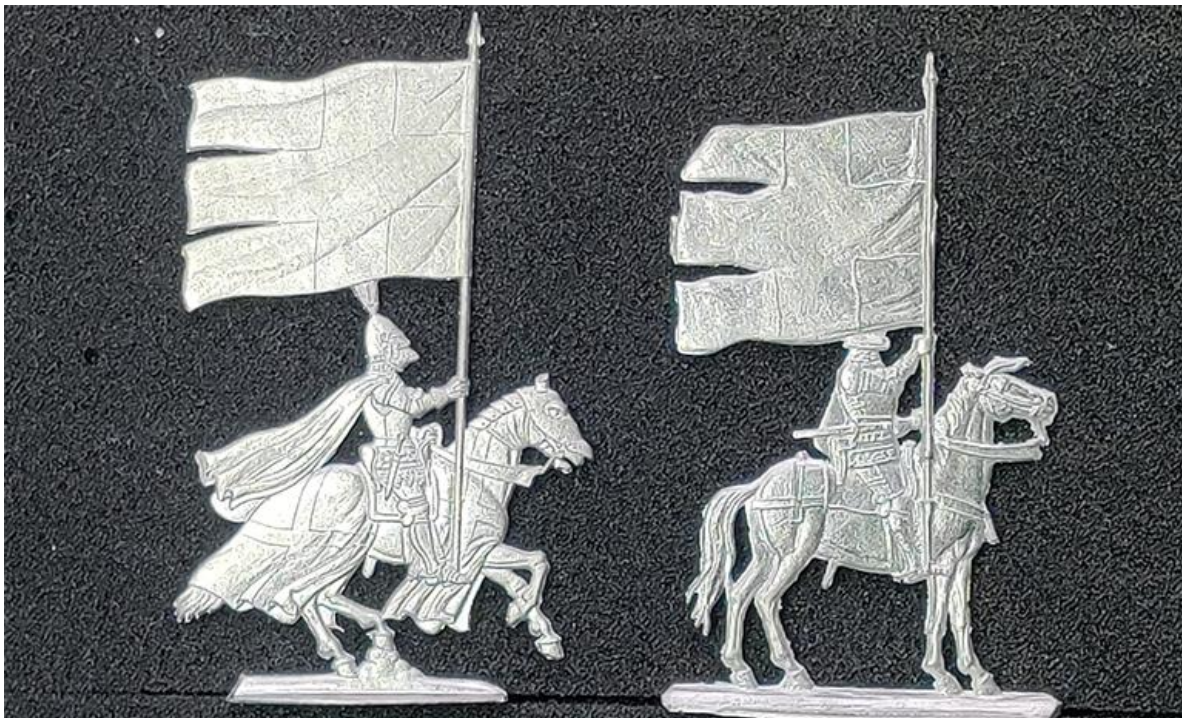
Fot. 15 Powyżej porównanie figurek - GO międzynarodowej, SEGOM, Wolfganga Friedricha oraz Ludwiga Franka. Pierwsza figurka jest przeskalowana (wg odtworzonych chorągwi sztandar powinien mieć wymiary 134x185cm), najbardziej zbliżony do oryginału są prace Wolfganga Friedricha i Ludwiga Franka.

3. Chorągiew Wielkiego Mistrza mniejsza

Fot. 16, Fot. 17 Po lewej Schmalkalder-zinnfiguren, po prawej proporzec połączony z jeźdźcą. W tym przykładzie z figurką chorążego z zestawu Johanniter in der Schlacht bei Nicopolis.

4. Chorągiew Zakonu

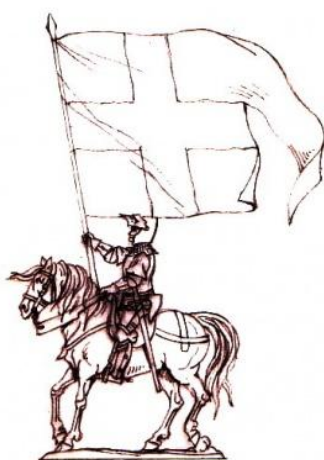
Fot. 18 Po lewej stronie kreacja Wolfganga Friedricha, po prawej wersja to Schmalkalder-zinnfiguren .

5. Chorągiew Konrada Białego Księcia Oleśnickiego

Fot. 19, Fot. 20 Po lewej Schmalkalder-zinnfiguren, po prawej proporzec połączony przez autora z jeźdźcem.

6. Chorągiew Św. Jerzego

Fot. 21, Fot. 22 Według kreacji Schmalkalder-zinnfiguren.

7. Chorągiew Miasta Chełmna

Fot. 23, Fot. 24 Po lewej Schmalkalder-zinnfiguren, po prawej proporzec połączony z jeźdźcem wedle wyboru autora.

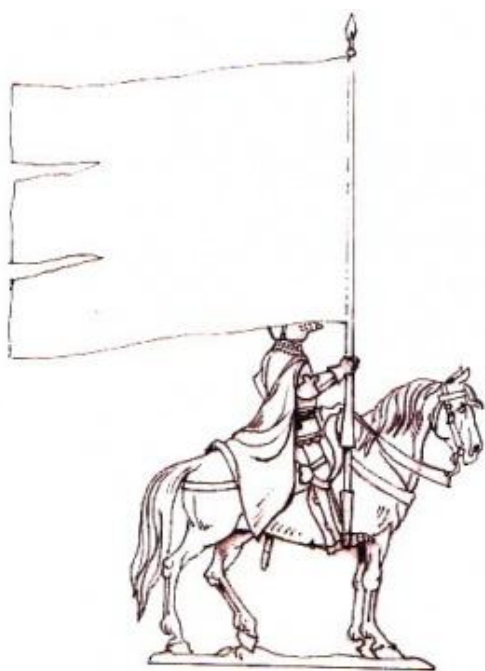
W wersji Schmalkander wyraźnie widać delikatne fale oraz jednostronny rysunek w odróżnieniu od wersji naszej.

8. Chorągiew Podskarbiego Zakonu

Wizerunek Chorągwi Podskarbiego Zakonu, którą prowadził Tomasz Moerheim, w ilustracji figurkowej praktycznie zatoczył koło:

Fot. 25 Figurka po lewej to chorągiew przylutowana do odpowiedniej figurki z epoki z kluczem w pozycji pionowej obróconej w stronę lewą, w środku figurka z oficyny Schmalkalder z kluczem też w pionie ale obrócony w stronę prawą, po prawej chorągiew namalowana na płacie figurki Go international, z kluczem w poziomie jak przy gonfanonach, zgodnie z odtworzonymi Chorągiewami Grunwaldzkimi.

Fot. 26 Co ciekawe w rysunku przygotowanym dla grawera Schmalkalder, klucz jest w pozycji poziomej, kluczynek jednak w dół. Dodatkowo dodano 3 ogony/flamy.. Nie wiem czy grawer zignorował rysunek, miał inne zdanie czy się pomylił?

9. Chorągiew Kazimierza Księcia Szczecińskiego

Chorągiew Księcia Szczecińskiego Kazimierza V poza wiernym z Banderii Prutenorum, odtworzeniem sztandaru, w wersji WF przykuwa uwagę kropierz i tarcza chorążego z wygrawerowanymi podobiznami Lwa lub Gryfa. Nie udało mi się znaleźć podobnego wizerunku w polskich materiałach źródłowych..

Fot. 27

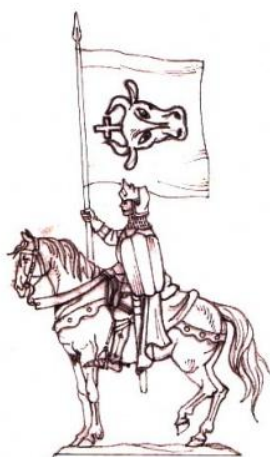
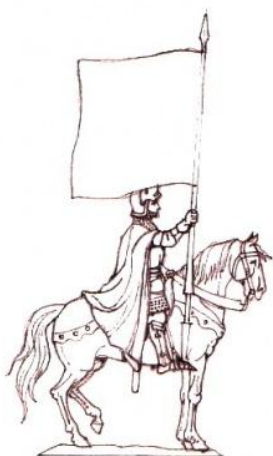
Fot. 28 Po lewej stronie kreacja prof. M. Karpowicza (mal. autor), obok Wolfganga Friedricha, poniżej wersja Schmalkalder.

10. Chorągiew Biskupa i Biskupstwa Pomezańskiego

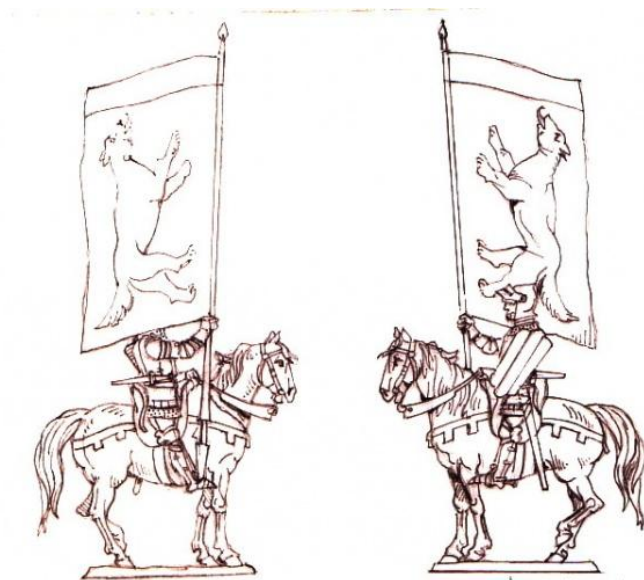
Fot. 29, Fot. 30 Po lewej stronie kreacja prof. M. Karpowicza (mal. Autor), obok wersja Schmalkalder.

11. Chorągiew Komturstwa i Miasta Grudziądza

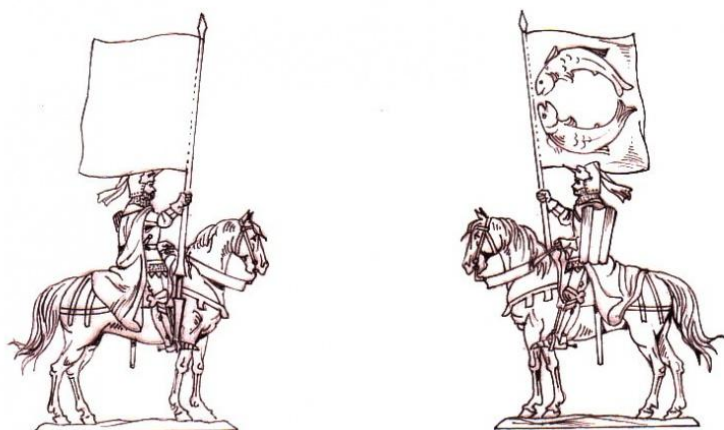
Fot. 31, Fot. 32 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej kreacja prof. M. Karpowicza; uwagę zwraca brak kółka w nozdrzach żubra oraz umieszczenie krzyża między rogami jak na pieczęci komtura grudziądzkiego – bardziej jest więc to chorągiew Komtury grudziądzkiej.. Fot. 31, Fot. 32

12. Chorągiew Komturstwa i Miasta Balgi

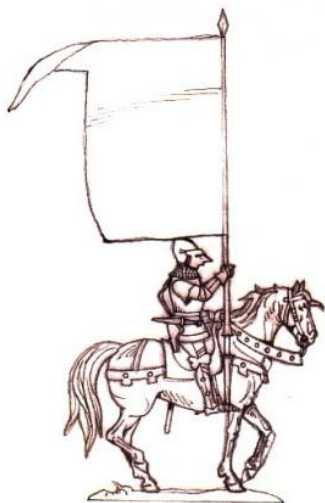
Fot. 33, Fot. 34 Wersja Schmalkalder

13. Chorągiew Komturstwa i Miasta Kowalewa

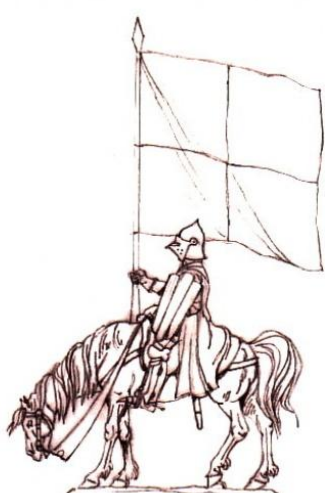
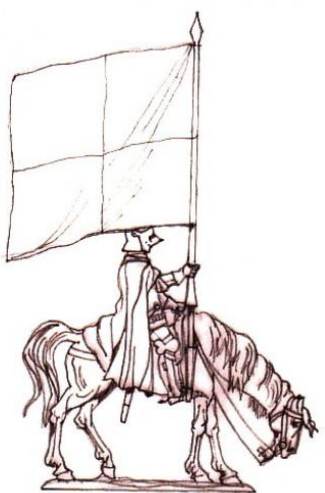
Fot. 35, Fot. 36 Wersja Schmalkalder.

14. Chorągiew Miasta Królewca

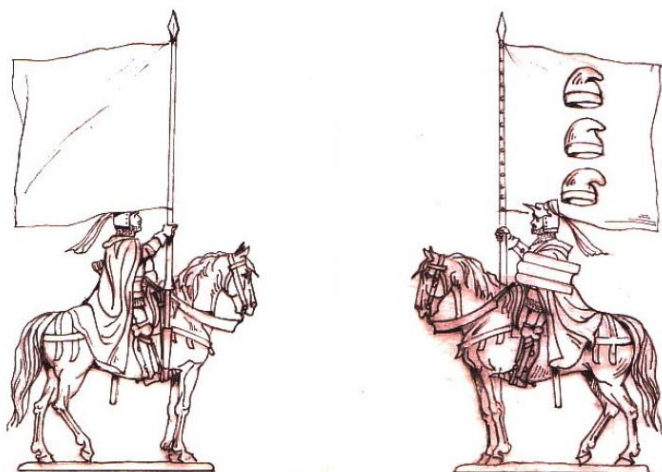
Fot. 37, Fot. 38 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej kreacja prof. M. Karpowicza

15. Chorągiew Komturstwa Starogardzkiego

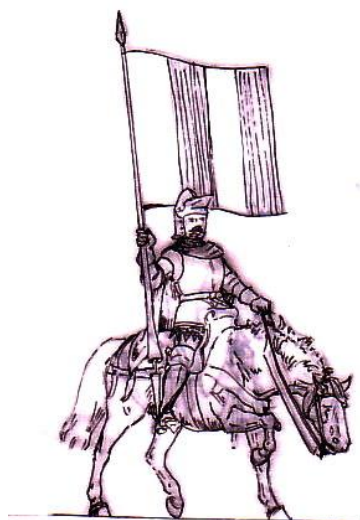
Fot. 39, Fot. 40 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej kreacja prof. M. Karpowicza;

16. Chorągiew Biskupa i Biskupstwa Sambijskiego

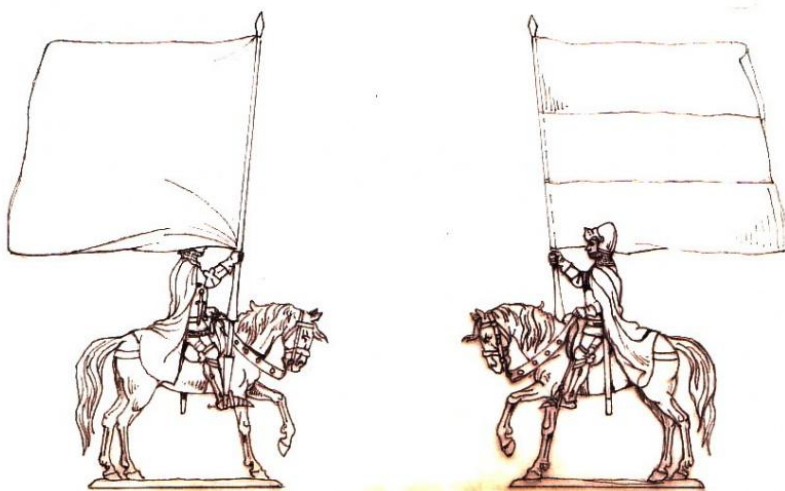
Fot. 41, Fot. 42 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej proporzec połączony z jeźdźcem wedle wyboru autora

17. Chorągiew Komturstwa i Miasta Tucholi

Fot. 43, Fot. 44 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej kreacja prof. M. Karpowicza; uwagę zwraca w wersji niemieckiej dwa naprzemienne pasy natomiast chorągiew po prawej oparta na „Odtworzonych Chorągwiach Grunwaldzkich”.

18. Chorągiew Wielkiego Komturstwa ze Sztumu

Fot. 45, Fot. 46 Po lewej stronie wersja *Schmalkalder*, po prawej figurka z zestawu "*Johanniter in der Schlacht bei Nicopolis*."

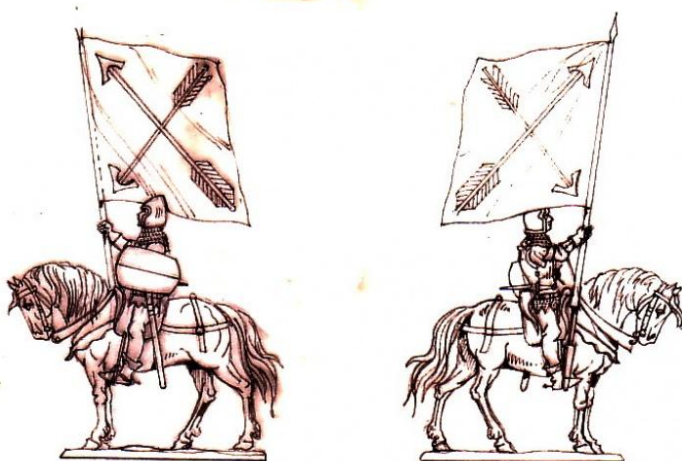
19. Chorągiew Komturstwa Nieszawskiego

kreacja prof. M. Karpowicza;

Fot. 47 powyższy sztandar nie występuje w wersji *Schmalkalder Zinnfiguren*

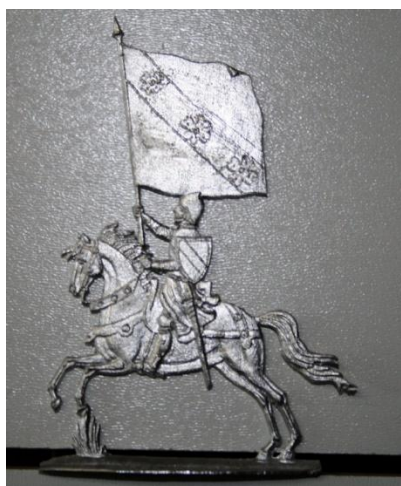

20. Chorągiew Rycerzy zaciężnych z Westfali

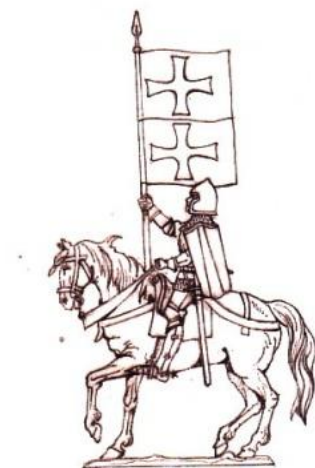
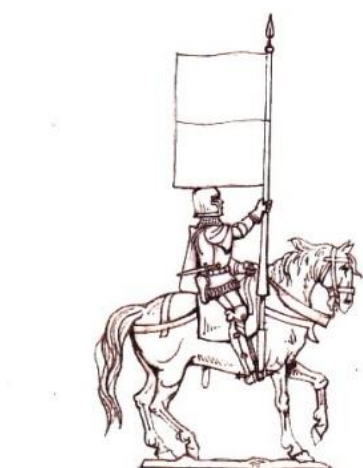
Fot. 48, Fot. 49 Wersja *Schmalkalder*.

21. Chorągiew Wójtostwa i Miasta Rogoźna

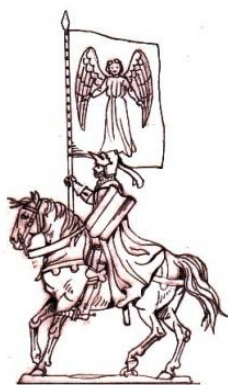
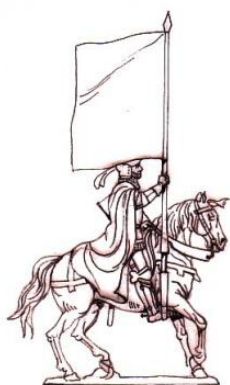
Fot. 50, Fot. 51 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej kreacja prof. M. Karpowicza

22. Chorągiew Miasta i Komturstwa Elbląga

Fot. 52, Fot. 53 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej figurka z zestawu "Johanniter in der Schlacht bei Nicopolis."

23. Chorągiew Komturstwa i Miasta Pokrzywna

Fot. 54, Fot. 55 Po lewej stronie wersja Schmalkalder, po prawej figurka Ludwiga Franka pomalowana przez kolekcjonera Angelo Amorese

C D N ...

Piotr Kostka

Oddział Poznański

Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy

Poznań, grudzień 2021 r.

Materiały:

1. Magdalena Piwocka - ODTWORZONE CHORĄGWIE GRUNWALDZKIE W ZAMKU KRÓLEWSKIM NA WAWELU
2. Wolfgang Friedrich - Typenliste Kultuhistorischer Zinnfiguren
3. Claus-Peter Goldberg - GO international Katalog No. 4 (Schlacht bei Grinwald)
4. Ivonne Dittmar - Schmalkandr – Zinnfiguren - Banner des Deutschen Orden in der Schlacht bei Tannenberg 1410